

คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศ*

CHARACTERISTICS OF ADMINISTRATOR FOR VOCATIONAL COLLEGE TOWARD THE EXCELLENCE

วันทิตา โพธิสาร

Wanthita Potisarn

สมคิด สร้อยน้ำ

Somkid Sroinam

เรวณี ชัยเชาวรัตน์

Rewanee Chaichaowarat

มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี

Udon Thani Rajabhat University, Thailand

E-mail: wanthita.ying59@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศ เจาะลึกกระบวนการเกิด การดำรงอยู่ และผลที่ตามมา การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพเพื่อสร้างทฤษฎีฐานราก พื้นที่ในการศึกษาเป็นสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาที่ผู้บริหารได้รับการยอมรับว่า มีผลสัมฤทธิ์การบริหารสถานศึกษาที่โดดเด่นและประสบผลสำเร็จ เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การวิเคราะห์เอกสาร การสังเกต รวมทั้งตรวจสอบคุณภาพของข้อมูล การเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก ใช้วิธีเลือกแบบเจาะจงและแบบลูกโซ่ ประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู นักเรียน และผู้ที่มีบทบาทเกี่ยวข้อง จำนวน 30 คน การวิเคราะห์ข้อมูลใช้การแปลความตีความหมาย และสร้างมโนทัศน์ โดยใช้โปรแกรมประยุกต์ ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ประกอบด้วยคุณลักษณะ 2 ประการ คือ 1) ภาวะผู้นำทางบุคลิกภาพ ได้แก่ 1.1) ทุ่มเทและมุ่งมั่น 1.2) การเอาใจใส่ 1.3) คุณธรรมจริยธรรม 1.4) ซื่อสัตย์ยุติธรรม 1.5) ระเบียบวินัย 1.6) ทักษะการสื่อสาร 1.7) ความคิดสร้างสรรค์ 1.8) บุคลิกภาพที่ดี 1.9) ความคิดบวก และ 2) ภาวะผู้นำทางการบริหาร ได้แก่ 2.1) ความรู้ ความสามารถทางวิชาชีพ 2.2) พัฒนตนเอง 2.3) รอบรู้ทันสมัย 2.4) วิสัยทัศน์ 2.5) มาตรฐานการบริหารงานสูง 2.6) ทำงานเป็นระบบ 2.7) บริหารจัดการเวลา 2.8) ประสานความร่วมมือ 2.9) การสอนงาน 2.10) การคิดเชิงกลยุทธ์ 2.11) การตัดสินใจ 2.12) สร้างแรงบันดาลใจ สำหรับเงื่อนไขกระบวนการเกิดคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ได้แก่ ภูมิหลังทางสังคม ประสบการณ์ และคุณวุฒิการศึกษาทางวิชาชีพ การดำรงอยู่ ได้แก่ นโยบายสถานศึกษา

* Received 23 April 2020; Revised 12 May 2020; Accepted 12 May 2020

ความมั่นคง และความรักองค์กร และผลที่ตามมา ได้แก่ คุณภาพของสถานศึกษา และคุณภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษามีความเป็นเลิศ

คำสำคัญ: คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษา, สถานศึกษาอาชีวศึกษา, ความเป็นเลิศ

Abstract

The purposes of this research were to study, they were: characteristics of administrator for vocational college toward the excellence, occurring conditions, existence and consequences. The study was qualitative research designed grounded theory. The area of study is an educational institution under the Office of the Vocational Education Commission which the administrator be accepted administration achievement excellence and achieved great success. Data collection methods by using in-depth interview, documentary analysis, observation and including checking the quality of the data. The key informants were selected by purposive sampling and snowball sampling which were administrators, teachers and college staff students, parent's students, companies and college's partnership organizations, total 30 persons. Data analysis was translation, interpretation and conceptualization used ATLAS.ti program. The results were as follows that the characteristics of administrator for vocational college toward the excellence consists of 2 characteristics which are 1) personality leadership which were 1.1) dedication and commitment 1.2) attention 1.3) morality, ethics 1.4) honesty, justice 1.5) discipline 1.6) communication skills 1.7) creativity 1.8) good personality 1.9) positive thinking and 2) administrative leadership which were 2.1) professional knowledge 2.2) self-development 2.3) modern knowledge 2.4) vision 2.5) high management standards 2.6) systematic work 2.7) time management 2.8) coordination 2.9) coaching 2.10) strategic thinking 2.11) decision 2.12) inspire. For the occurring conditions for the characteristics of administrator for vocational college toward the excellence which were social background, management experience and the academic qualifications. The existence which were vocational colleges policy, stability and patriotism and the results which were quality of vocational colleges and quality of teachers and educational personnel are excellent.

Keywords: Characteristics of Administrator, Vocational College, Excellence

บทนำ

ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วได้เปลี่ยนวิธีการทำงานของคนในองค์กร การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้องค์กรต้องปรับโครงสร้างใหม่ในระบบการผลิตและบริการ (Waddell, D. M., et al., 2011) ภาคการศึกษาซึ่งเป็นรากฐานของการผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพ จึงต้องหาทางตอบสนองความต้องการ เพื่อการเปลี่ยนแปลงขององค์กร (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2561) จากเหตุดังกล่าว สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาได้ทำการวิจัยเพื่อศึกษาความต้องการกำลังคนเพื่อวางแผนการผลิตและพัฒนาากำลังคนของประเทศ ผลการศึกษาพบประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสภาพการจัดการศึกษาด้านอาชีวศึกษา พบว่า สถานศึกษามีการผลิตกำลังคนในสาขาวิชาชีพที่ไม่ตรงกับความต้องการของตลาด คุณภาพผู้เรียนไม่เป็นที่ยอมรับเนื่องจากขาดสมรรถนะที่ผู้ประกอบการต้องการ จึงทำให้เกิดสภาพความขาดแคลนแรงงานระดับกลางรุนแรง ผู้เรียนไม่นิยมเรียนสายอาชีวศึกษารวมไปถึงผู้ที่ศึกษาในระดับอาชีวศึกษาลาออกกลางคันจำนวนมาก และนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (ปวส.) มีแนวโน้มลดลง เนื่องจากผู้เรียนส่วนใหญ่มุ่งเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัย รวมไปถึงภาพลักษณ์ด้านพฤติกรรมของผู้เรียนอาชีวศึกษา ทำให้ผู้ปกครองและผู้เรียนขาดความมั่นใจว่าผู้เรียนจะมีความปลอดภัยและได้รับความรู้และทักษะจากการเรียนอย่างแท้จริง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, 2559) ดังนั้นสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานหลักในการจัดการอาชีวศึกษา จึงจัดทำแผนพัฒนาและขับเคลื่อนการจัดการศึกษาอาชีวศึกษาของประเทศ โดยกำหนดนโยบายในการยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการผลิตและพัฒนาากำลังคนด้านวิชาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างความสามารถในการแข่งขัน การพัฒนา และเสริมสร้างศักยภาพคนให้มีคุณภาพได้มาตรฐานในระดับสากล ตลอดจนกระตุ้นให้สถานศึกษาอาชีวศึกษาปรับภาพลักษณ์อย่างต่อเนื่อง โดยมีผู้บริหารสถานศึกษาเป็นกลไกและตัวแปรที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาสถานศึกษาให้มีความเป็นเลิศเฉพาะทาง (สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ, 2559)

พื้นฐานสำคัญในการสร้างองค์กรสู่ความเป็นเลิศ คือ ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นบุคลากรหลักในการพัฒนาศักยภาพขององค์กรให้มีความสามารถในการแข่งขันและเป็นผู้นำวิชาชีพที่มีสมรรถนะ ความรู้ความสามารถ คุณธรรมจริยธรรม จรรยาบรรณวิชาชีพ และบริหารสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิภาพ (Edward, H., 1988) การเป็นองค์กรแห่งความเป็นเลิศ จึงต้องให้ความสำคัญกับคุณลักษณะผู้บริหารซึ่งเป็นผู้ดำเนินการจัดการศึกษาไปสู่เป้าหมายในทิศทางที่ต้องการ (Samson, D., & Challis, D., 2002) ซึ่งมีคุณลักษณะเต็มไปด้วยพลังอำนาจภายในตนเอง มีแรงจูงใจ พลังความมุ่งมั่นขับเคลื่อนไปสู่ความสำเร็จ (Yukl, G.A., 2001) มีกระบวนการบริหารที่เป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ผ่านบุคลากรและทรัพยากรอื่น ๆ (Bartol, K.M. & Martin, D.C., 1998) ด้วยการกำหนดเป้าหมาย วิสัยทัศน์ พันธกิจ นโยบาย

กลยุทธ์ในการบริหาร มุ่งมั่นในพัฒนาศักยภาพของบุคลากรทุกระดับให้เกิดความตระหนักพร้อมที่จะมีส่วนร่วมพัฒนาคุณภาพการศึกษา และหาวิธีการปฏิบัติที่เป็นเลิศของสถานศึกษาอย่างยั่งยืน (จอมพงศ์ มงคลวนิช, 2554) ปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมให้ผู้บริหารเกิดการเปลี่ยนแปลงสู่ความสำเร็จ ประกอบด้วยคุณลักษณะความเป็นผู้นำ มีทักษะในการบริหารจัดการ ผ่านประสบการณ์ที่หลากหลาย และพัฒนาองค์กรอย่างต่อเนื่อง (Miles, M., 1987) ผู้บริหารสถานศึกษาจึงต้องมีคุณลักษณะภาวะผู้นำ (Leadership) (AHSC, 1985) โดยเฉพาะในองค์กรยุคใหม่ต้องการผู้นำที่โดดเด่น มีคุณลักษณะที่ดีในการกำกับและชี้้นำความสำเร็จขององค์กรในอนาคต (Northouse, P. G., 2012)

จากสภาพและความสำคัญดังกล่าว การยกระดับคุณภาพสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาจึงเป็นงานที่ท้าทายความสามารถของผู้บริหารสถานศึกษาซึ่งเป็นบุคคลหลักในการนำองค์กรไปสู่ความเป็นเลิศตามเป้าหมายที่วางไว้และยืนหยัดท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงได้อย่างสง่างาม คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษานับเป็นฟันเฟืองสำคัญที่จะผลักดันการบริหารองค์กรให้ประสบความสำเร็จและเกิดประสิทธิผล จึงเกิดคำถามคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศ จากมุมมองของผู้ที่อยู่ในปรากฏการณ์มีลักษณะอย่างไร ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศ โดยประยุกต์ใช้แนวคิดการวิจัยทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory Study) เพื่อเสนอข้อสรุปในเชิงทฤษฎีจากการศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคม ซึ่งผลการวิจัยนี้เชื่อมโยงไปสู่การคลี่คลายคำตอบคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศที่ชัดเจนยิ่งขึ้น และสอดคล้องตามยุทธศาสตร์การปฏิรูปอาชีวศึกษาของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาในการยกระดับความเป็นเลิศทางวิชาชีพ อันจะเกิดประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติสูงสุดสืบไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปรากฏการณ์ที่แสดงให้เห็นถึงคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศ เงื่อนไขกระบวนการเกิด การดำรงอยู่ และผลที่ตามมา

วิธีดำเนินการวิจัย

1. ขอบเขตการวิจัย เป็นการหาข้อสรุปเชิงทฤษฎีเพื่ออธิบายปรากฏการณ์เกี่ยวกับคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศ สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ด้วยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) ซึ่งนำไปสู่การสร้างทฤษฎีฐานราก (Strauss, A. L. & Corbin, J. M., 1998) โดยศึกษาจากมุมมองของผู้ที่อยู่ในปรากฏการณ์นั้น มีรายละเอียดดังนี้

1.1 ขอบเขตด้านเนื้อหา ได้แก่ คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษา

1.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ การเลือกพื้นที่ในการศึกษา (Field for Study) ต้องอาศัยความร่วมมือจากผู้ให้ข้อมูลโดยเฉพาะการศึกษาเชิงลึก ด้วยข้อจำกัดของการเข้าถึงข้อมูล ทำให้ผู้วิจัยเลือกศึกษาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาเพียงองค์กรเดียว (Stake, R. E., 1995) จากการวิเคราะห์ข้อมูลคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 9 แห่ง มีผู้บริหารสถานศึกษาแห่งหนึ่งมีผลสัมฤทธิ์การบริหารสถานศึกษาที่โดดเด่นและประสบความสำเร็จเป็นที่ประจักษ์ และมีลักษณะเฉพาะตามแนวคิดการวิจัยทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory)

1.3 ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) ใช้การเลือกตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ร่วมกับการเลือกตัวอย่างแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) เป็นผู้ที่อยู่ในพื้นที่ศึกษา มีประสบการณ์ในการทำงานร่วมกันหรือมีบทบาทเกี่ยวข้องในการสนับสนุนการศึกษา มีความรู้ความเข้าใจและให้ข้อมูลเชิงลึกคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษา จำนวน 30 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 5 คน ครูและบุคลากรทางการศึกษา จำนวน 15 คน นักเรียนนักศึกษา จำนวน 5 คน ผู้ปกครองสถานประกอบการ และหน่วยงานที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา จำนวน 5 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ ตัวผู้วิจัย ต้องมีความไวเชิงทฤษฎี (Theoretical Sensitivity) ด้วยการศึกษาระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพแบบทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory Study) เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษา เข้ารับการอบรมการวิจัยทฤษฎีฐานราก และฝึกอบรมการใช้โปรแกรม ATLAS.ti เพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการศึกษาสร้างแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างใช้เป็นแนวคำถาม (Guideline) เป็นประเด็นเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศ โดยผ่านการตรวจสอบเครื่องมือในด้านเนื้อหา มีความถูกต้องและใช้ภาษาที่เหมาะสมจากผู้เชี่ยวชาญทำการทดลองเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามในพื้นที่ศึกษาก่อนนำไปใช้จริง เพื่อตรวจสอบคุณภาพของข้อมูลแบบสามเส้าด้านบุคคลจำนวน 3 ราย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู และนักเรียนนักศึกษา ซึ่งได้รับข้อมูลตรงกันจึงนำไปใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ดำเนินการในลักษณะเชิงบูรณาการโดยผสมผสานและยืดหยุ่นวิธีการ ใช้การตรวจสอบแบบสามเส้าในการเก็บข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล เก็บข้อมูลจากหลายคนหลายสถานะในเรื่องเดียวกัน เชื่อมโยงข้อมูลกับแนวคิดทฤษฎีเพื่อให้ได้ข้อมูลที่แท้จริง ผู้วิจัยได้เตรียมเครื่องบันทึกเสียง เครื่องบันทึกภาพ สมุดจด และปากกา ในการศึกษาภาคสนามมีการเก็บข้อมูล 3 วิธีการ ดังนี้

3.1 การวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) ข้อมูลจากเอกสาร จะให้ภาพที่เป็นปรากฏการณ์ของสิ่งที่กำลังศึกษา รวมทั้งหลักฐานต่าง ๆ ที่เป็นข้อมูลทั้งปฐมภูมิ (Primary Data) และทุติยภูมิ (Secondary Data) การวิเคราะห์แผนปฏิบัติการ คู่มือ

การปฏิบัติงาน เอกสารรายงาน ข้อมูลสารสนเทศ และบันทึกการปฏิบัติหน้าที่การบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษา เป็นต้น

3.2 การสัมภาษณ์เชิงลึก (In - depth Interview) เป็นวิธีการซักถามแบบตัวต่อตัวระหว่างผู้ให้ข้อมูลกับผู้วิจัย (Face to face interview) ใช้แนวคำถามที่มีประเด็นหลัก (Themes) หาคำตอบจากปรากฏการณ์จริงที่เกิดขึ้น โดยใช้เวลาประมาณ 40-60 นาที โดยเริ่มต้นจากการสัมภาษณ์ ผู้อำนวยการสถานศึกษา และเป็นผู้พิจารณาเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักแบบลูกโซ่ (Snowball Sampling) ดำเนินการสัมภาษณ์ รองผู้อำนวยการ ครูและบุคลากรทางการศึกษา นักเรียนนักศึกษา ผู้ปกครอง สถานประกอบการ และหน่วยงานที่มีบทบาทเกี่ยวข้องกับสถานศึกษา ซึ่งเป็นผู้ให้ข้อมูลหลักรายต่อไปเรื่อย ๆ ให้เข้าใจอย่างลึกซึ้งจนได้ข้อมูลที่เกิดขึ้นซ้ำ ๆ กัน สามารถตรวจสอบความเข้าใจให้ตรงกันและไม่พบข้อมูลใหม่เพิ่มขึ้น จึงถือว่าข้อมูลอิ่มตัว (Saturation Data) ได้ข้อมูลพื้นฐานคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษา จึงหยุดทำการสัมภาษณ์

3.3 การสังเกตและจดบันทึก (Observation and Field Note) ผู้วิจัยใช้ทั้งแบบมีส่วนร่วมและแบบไม่มีส่วนร่วม โดยวางตนเป็นกลางและไม่มีอคติ สังเกตและรวบรวมข้อมูลด้วยการเอาใจใส่ ระมัดระวัง ข้อมูลจากการสังเกต ประกอบด้วย คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษา กระบวนการบริหารสถานศึกษา และความสัมพันธ์กับชุมชน

4. วิเคราะห์ข้อมูล หลังจากทำการเก็บข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้วิจัยจัดกระทำข้อมูล ถอดเทปบันทึกเสียง พิมพ์ข้อมูลแบบคำต่อคำ (Verbatim) อ่านและศึกษาข้อมูลทำความเข้าใจเพื่อให้เห็นภาพ ด้วยกระบวนการกำหนดมโนทัศน์ (Coding Process) นำเข้าโปรแกรม ATLAS.ti ช่วยในการประมวลผล และวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้รูปแบบเชิงระบบของ สเตรทท์ และ คอร์บิน (Strauss, A. L. & Corbin, J. M., 1998) เป็นพื้นฐาน แบ่งเป็น 4 ขั้นตอน คือ 1) การเปิดรหัส (Open Coding) 2) การหาแก่นของรหัส (Axial Coding) 3) การเลือกรหัส (Selective Coding) และ 4) การสร้างทฤษฎี (Theory Generation) เพื่อเชื่อมโยงข้อมูลกับแนวคิดทฤษฎี โดยการตีความ (Interpretation) สร้างทฤษฎีฐานราก (Grounded Theory) เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษา

ผลการวิจัย

การศึกษาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศ นำมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ พบว่า

1. คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศ (Characteristics of Administrator for Vocational College Toward the Excellence) หมายถึง ลักษณะหรือคุณสมบัติของผู้บริหารที่สามารถขับเคลื่อนสถานศึกษาให้บรรลุผลสำเร็จและเกิดประสิทธิภาพ

ตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ก็คือ ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษา ประกอบด้วยคุณลักษณะดังนี้

1.1 ภาวะผู้นำทางบุคลิกภาพ (Personality Leadership) เป็นคุณลักษณะที่ติดตัวมาแต่กำเนิดหรืออาจพัฒนาปรับปรุงเปลี่ยนแปลงภายหลังได้ ซึ่งจะช่วยให้เกิดประสิทธิผลในการบริหารงาน ประกอบด้วย

1.1.1 ทุ่มเทและมุ่งมั่น (Work Passion) มีความรับผิดชอบต่องานสูง อุทิศตนให้กับการทำงานอย่างเต็มที่ พัฒนาสถานศึกษาสอดคล้องกับปรัชญาของสถานศึกษาสามารถทำงานภายใต้งบประมาณที่จำกัด ไม่ย่อท้อ มองความเสียเปรียบเป็นความเสียสละ

1.1.2 การเอาใจใส่ (Take Care) ให้ความสำคัญกับงานทุกส่วนในสถานศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งให้ความเอาใจใส่ผู้ร่วมงานทุกคนเท่าเทียมกัน สร้างบรรยากาศที่ดีในการทำงาน มอบหมายหน้าที่ให้เหมาะสมถูกต้อง มีการเชื่อมโยงงานให้คนทำหน้าที่ของตนเอง สนับสนุนส่งเสริมและเปิดโอกาสให้บุคลากรทุกคนพัฒนาตนเองให้มีคุณภาพมาตรฐานตามศักยภาพ มีความก้าวหน้าในสายอาชีพ ด้วยการอบรมหรือศึกษาต่อ ศึกษาและเข้าใจความแตกต่างในพฤติกรรมของผู้ร่วมงาน มีความเห็นอกเห็นใจ ดูแลให้ความเอาใจใส่ถึงแม้จะเป็นเพียงเรื่องเล็ก ๆ ระวังฟังความคิดเห็น วิเคราะห์จุดอ่อนอย่างตรงไปตรงมาและให้ยอมรับสภาพ ใช้หลักการ ไม่เปลี่ยนคน ไม่ปลดคน ไม่ให้คนลาออกจางาน จะไม่ทอดทิ้งหรือคิดใคร่ออกจากการทำงาน ให้มีความรู้สึกมั่นคงยั่งยืนของอาชีพในอนาคต ใช้วิธีเติมเต็มช่วยเหลือแก้ไขจุดอ่อนให้ปรับปรุงพัฒนาตนเองและเริ่มต้นใหม่ นำคนที่ไม่เก่งมาเรียนรู้งานกับคนเก่ง หาผู้ที่มีความสามารถและมีศักยภาพไปช่วยทำงาน ให้ความสำคัญกับการยกย่องชมเชยเมื่อบุคลากรทำความดี โดยใช้หลายรูปแบบซึ่งต้องมีเหตุผล มีผลงานเชิงประจักษ์ รวมทั้งการให้รางวัล การปรับตำแหน่งและค่าตอบแทนด้วยความยุติธรรม เป็นการสร้างกำลังใจ ความทรงจำที่ดี บุคลากรเกิดความภาคภูมิใจ และมีแรงบันดาลใจในการปฏิบัติหน้าที่ต่อไป

1.1.3 คุณธรรมจริยธรรมในการครองตน (Morals and Ethics in their Occupation) มีความเชื่อและยึดมั่นในศาสนา มีความเมตตา นำหลักธรรมเป็นพื้นฐานในการบริหารและแก้ไขปัญหาโดยใช้สติ มีความอดทนและอดกลั้น

1.1.4 การประพฤติปฏิบัติตนด้วยความซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม (Honesty, Fairness) นำหลักธรรมาภิบาลในการบริหารองค์การ บริหารบุคลากร และบริหารงบประมาณ ด้วยความโปร่งใส ซื่อสัตย์ ยุติธรรม รอบคอบ ไม่ผิดพลาด และตรวจสอบได้

1.1.5 การรักษาระเบียบวินัยของราชการและสถานศึกษา (Maintain Discipline) มีจิตสำนึกในการเป็นข้าราชการที่ดี สร้างศรัทธาในเกียรติของข้าราชการ ให้ความน่าเชื่อถือ ยึดมั่นในสถาบันชาติ ศาสนา และพระมหากษัตริย์ รวมทั้งผลักดันให้บุคลากรทุกคนทำงานภายใต้ระเบียบวินัย รู้จักหน้าที่ รับผิดชอบ และตรงต่อเวลา

1.1.6 ทักษะในการสื่อสาร (Communication Skills) มีทักษะการพูดที่ดี มีความสามารถในการพูดการโต้ตอบที่ดี มีความฉลาดแหลมคมในการสนทนา มีการสื่อสารติดตามงานทุกเรื่องกับทีมงาน สามารถใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการโน้มน้าวจิตใจบุคลากรทุกระดับ เพื่อให้เกิดความเข้าใจและความร่วมมือร่วมใจ ชัดความขัดแย้ง จนสามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติผู้ร่วมงานในการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย

1.1.7 ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) มีจินตนาการพัฒนารูปแบบและปรับเปลี่ยนภาพลักษณ์การทำงานเพื่อให้ทันสมัยตลอดเวลา มีการเพิ่มมูลค่าของงานด้วยการรีไซเคิล (Recycle) ภายใต้การบริหารงานแบบปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.1.8 บุคลิกภาพที่ดี (Good Personality) ลักษณะทางกายภาพดี สง่างาม สุขภาพร่างกายแข็งแรง กระฉับกระเฉงคล่องแคล่ว การแต่งกายสะอาดเรียบร้อย เหมาะสมกับตำแหน่ง วัย และสถานการณ์ สุขภาพจิตดียิ้มแย้มแจ่มใส มีวุฒิภาวะ มีความมั่นคงทางอารมณ์ น่าเชื่อถือ บริหารงานเอาจริงเอาจัง แสดงจุดยืนชัดเจน ใช้ทั้งพระเดชและพระคุณ รักอาชีพ รักคน และรักองค์กร มีทักษะทางสังคมดี มีกิริยามารยาท วางตนเหมาะสมกับกาลเทศะ ศึกษาหาความรู้ในพิธีการต่าง ๆ ตามบรรทัดฐาน (Norms) ของสังคม เพื่อจะได้ปฏิบัติตามมารยาทสากลสามารถเป็นตัวอย่างได้อย่างถูกต้อง

1.1.9 พลังความคิดบวกในการบริหารจัดการวิธีคิดตนเอง (Growth Mindset) วางแผนจัดการกับความ คิดแบบกรอบความคิดเติบโต (Growth Mindset) มีความสุขและสนุกกับการทำงาน ชอบทำงานที่ท้าทาย เพราะปัญหาและอุปสรรคเป็นสิ่งที่ท้าทายความสามารถ ต้องใช้ความฉลาดในการวางแผนเอาชนะ เพื่อให้มองเห็นโอกาสความสำเร็จตามเป้าหมายในอนาคต มีความตั้งใจมุ่งสู่ความสำเร็จ การสะสมความสำเร็จทีละน้อยทำให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเอง

1.2 คุณลักษณะภาวะผู้นำทางการบริหาร (Administrative Leadership Characteristics) จะนำสถานศึกษาก้าวไปสู่ความสำเร็จ ประกอบด้วยคุณลักษณะสำคัญ 12 ประการ คือ

1.2.1 ความรู้ความสามารถและคุณวุฒิทางการศึกษาตรงตามคุณสมบัติที่กำหนดในกฎหมายทางวิชาชีพ (Knowledge, Competence and Educational Qualifications) เข้าใจบทบาทหน้าที่รับผิดชอบ สามารถนำองค์ความรู้หลักทฤษฎีของนักวิชาการจากการศึกษาไปประยุกต์ใช้ในการกำหนดแนวทางการบริหารสถานศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ

1.2.2 การพัฒนาตนเองด้านวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง (Continuous Self - Development) มีความพร้อมและรักการแสวงหาความรู้ รักความก้าวหน้าเพื่อพัฒนาตนเอง ทุกวันเป็นวันแห่งการเรียนรู้ กระตือรือร้นที่จะค้นคว้า ใฝ่รู้ ผู้บริหารต้องเรียนรู้ประสบการณ์ โดยการศึกษาด้วยตนเอง การฝึกอบรม การประชุมวิชาการ และการศึกษาดูงาน

อย่างต่อเนื่องให้เป็นผู้หน้าที่ดี มีความคิดริเริ่มใหม่ ๆ เป็นการสะสมความรู้ที่ละน้อย และนำความรู้ที่ได้รับมาพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพเหนือมาตรฐาน

1.2.3 ความรอบรู้ทันสมัยในงานวิชาการและการบริหารจัดการสถานศึกษา (Seek Knowledge for Self - Improvement) เป็นคนทันสมัยหรือคนไม่ตกุ่น (Information Man) เปิดใจรับรู้ และติดตามข่าวสารความก้าวหน้าในวิทยาการใหม่ ๆ เพื่อให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลง มีความรอบรู้ในงานอาชีพ ด้วยการแสวงหาองค์ความรู้ วิชาการอ่าน การสังเกต การสังเคราะห์ การวิเคราะห์ และศึกษาแนวทางการทำงานของผู้ที่ประสบความสำเร็จนำมาเป็นข้อคิด หรือนำวิธีการมาทดลองประยุกต์ใช้ในการทำงานให้บรรลุเป้าหมาย

1.2.4 วิสัยทัศน์ในการบริหาร (Vision) มีความคิดก้าวไกล ฉลาดคิด (Creative) มีทิศทางเป้าหมายในการบริหารที่มั่นคงชัดเจน มองภาพความสำเร็จของสถานศึกษา ให้มีความสำคัญการทำงานเป็นทีม ปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของกระแสสังคมยุคโลกาภิวัตน์ (Globalization) หรือสังคมไร้พรมแดน โดยนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศในการเก็บรวบรวม วิเคราะห์ข้อมูล แผลผลในการบริหารสถานศึกษา

1.2.5 มาตรฐานการบริหารงานสูง (High Management Standards) มีความรับผิดชอบ โดยเน้นคุณภาพของงานครบถ้วน ประณีต ถูกต้องเชื่อได้ ตามรูปแบบของแต่ละงาน มีการกำกับตรวจสอบงานให้ถูกต้องในด้านปริมาณงาน ระยะเวลา วิธีการปฏิบัติงาน และมีคุณภาพมาตรฐาน โดยนำดัชนีชี้วัดประสิทธิภาพการทำงาน (Key Performance Indicator: KPI) เป็นเครื่องมือในการควบคุมมาตรฐานการปฏิบัติงาน สอดคล้องและครอบคลุมวิสัยทัศน์ พันธกิจและเป้าหมายของสถานศึกษา ส่งผลให้คนในองค์กรมีการเรียนรู้ซึ่งกันและกันและยึดถือเป็นแนวปฏิบัติต่อเนื่องเกิดเป็นวัฒนธรรมองค์กร

1.2.6 การวางแผนการทำงานเป็นระบบ (Systematic Planning) ใช้กระบวนการของวงจรการควบคุมคุณภาพ (PDCA) วางแผนการทำงาน กำหนดขั้นตอนชัดเจน มอบหมายงานตามลำดับโครงสร้างการบริหารสถานศึกษา ปฏิบัติตามขั้นตอนที่กำหนด มีการประสานงาน ทบทวนการมอบหมายงานและการปฏิบัติหน้าที่อย่างละเอียด เปิดโอกาสให้ผู้ร่วมงานมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น รับฟังและเคารพในความคิดเห็นที่แตกต่าง เป็นการลดความขัดแย้งในการทำงาน ควบคุมไปการกำกับตรวจสอบการปฏิบัติตามแผน (Check) การประเมินผลการดำเนินงาน เป็นข้อมูลในการปรับปรุงแก้ไข (Act) สรุปรายงานผลการทำงาน การแก้ไขปัญหาเพื่อกำหนดเป็นมาตรฐานในการทำงานครั้งต่อไป

1.2.7 การบริหารจัดการเวลา (Time Management) ในการทำงานอย่างเหมาะสม โดยพิจารณาจัดลำดับความสำคัญและมีความยืดหยุ่น วางแผนจัดระบบการบริหารจัดการตนเองในเรื่องเวลาในการปฏิบัติหน้าที่ราชการ เวลาส่วนตัว และการบริหารเวลาในการดูแลครอบครัวให้มีความอบอุ่นอยู่บนความพอดี

1.2.8 การประสานความร่วมมือ (Collaboration) มีการสื่อสารที่หลากหลายเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ ให้ทุกคนเข้าใจบทบาทและกรอบหน้าที่ของตนเองอย่างชัดเจน ร่วมมือในการทำงาน ตลอดจนมีการประสานความร่วมมือกับสถานประกอบให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสถานศึกษา การจัดการศึกษาให้ทันสมัยได้มาตรฐานสากลสอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงาน เป็นแหล่งเรียนรู้ สถานที่ฝึกงาน ฝึกประสบการณ์ทักษะวิชาชีพ รวมถึงการเป็นผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทางประจำสาขาวิชาเพื่อยกระดับคุณภาพผู้เรียน

1.2.9 เทคนิคการสอนงาน (Teaching Techniques) การบริหารสถานศึกษาที่ทีมงานฝ่ายผู้บริหารต้องรู้ทุกเรื่องของสถานศึกษา มีความเข้าใจตรงกันในการช่วยกำกับดูแลให้คำปรึกษา ส่งเสริมทีมงานให้มีการพัฒนาอย่างต่อเนื่องด้วยการสอนงานที่หลากหลาย สอนงานกลุ่มผู้ที่มีความต้องการเปลี่ยนตำแหน่งเป็นสายผู้บริหาร ด้วยการตั้งประเด็นในการสนทนาเพื่อฝึกกระบวนการคิดและการตัดสินใจ และการสอนงานกลุ่มผู้ที่มีความต้องการเลื่อนตำแหน่งสายวิชาการ ส่งเสริมให้เป็นครูที่ดี ด้วยการส่งข้อคิดในการทำงานหรือการดำรงชีวิตผ่านทางระบบสารสนเทศ

1.2.10 การคิดเชิงกลยุทธ์ สามารถวิเคราะห์สถานการณ์ (Analyze Situation) จุดอ่อนจุดแข็งในการบริหารงานของตนเอง กำหนดทิศทางด้วยการมองอนาคต คาดการณ์อนาคต พร้อมกับสร้างกลยุทธ์ที่นำไปสู่การปฏิบัติได้ เพื่อให้องค์กรเกิดการเปลี่ยนแปลงและเป็นไปตามวิสัยทัศน์ที่กำหนด

1.2.11 การตัดสินใจ (Decision) การตัดสินใจของผู้บริหารเป็นสิ่งสำคัญยิ่งที่ทำให้องค์กรก้าวสู่ความเป็นเลิศและสามารถแข่งขันได้ในปัจจุบัน เมื่อเกิดปัญหาต้องมีการศึกษาทำความเข้าใจรวบรวมข้อมูลข้อเท็จจริง และวิเคราะห์ประเมินสถานการณ์ทั้งที่เป็นปัญหาด้านนโยบายและปัญหาด้านปฏิบัติ กำหนดเป้าหมายให้ชัดเจน เพื่อประกอบในการตัดสินใจ ด้วยความเฉลียวฉลาด เชื่อมั่น มีเหตุมีผล ซึ่งประสบการณ์ในบริหารก็เป็นส่วนหนึ่งในการตัดสินใจเลือกทางออกที่ดีที่สุด ในการวินิจฉัยชี้ขาดปัญหาต่าง ๆ ต้องทำด้วยความรอบคอบก่อนตัดสินใจให้เด็ดขาดในสิ่งที่ถูกต้องเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดและคุ้มค่า บางกรณีอาจมีการยืดหยุ่นบ้างเล็กน้อย บางครั้งเมื่อตัดสินใจผิดพลาดจะต้องหาวิธีการแก้ปัญหา เพื่อให้ผู้ร่วมงานเกิดความเชื่อถือและศรัทธาในการพร้อมที่จะทำงานไปกับสถานศึกษา

1.2.12 สร้างแรงบันดาลใจในการทำงานร่วมกัน (Inspire Work) การเป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงาน การสร้างทัศนคติที่ดี การให้ข้อคิดในการทำงาน การให้คำปรึกษาในการพัฒนาการทำงาน หรือการยกย่องชมเชย ทำให้เกิดบรรยากาศที่ดี มีความรักในองค์กร มีความสุขในการทำงาน เป็นแรงบันดาลใจผลักดันให้บุคลากรกระตือรือร้นที่จะเพิ่มศักยภาพของตนเองให้มากขึ้น

2. เจื่อนไขการเกิดคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ผู้วิจัยได้ค้นหามุ่งประเด็นไปตั้งแต่ภูมิหลัง เส้นทางการก้าวขึ้นสู่ตำแหน่งผู้บริหาร รวมทั้งกระบวนการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษา อันเกิดจากประสบการณ์และการศึกษาเรียนรู้ ประกอบด้วย

2.1 ภูมิหลังส่วนบุคคล (Social Background) มีประวัติการอบรมเลี้ยงดูที่ดี จากครอบครัวที่เต็มไปด้วยความรัก ความอบอุ่น เป็นต้นแบบการบริหารจัดการ บ่มเพาะคุณลักษณะการเป็นผู้นำ เรียนรู้หลักธรรมาภิบาล มีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจดี นอกจากนี้ได้เรียนรู้ขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม ความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และเสียสละ สร้างกระบวนการทางความคิดที่ดี สามารถเรียนรู้ปัญหาและแก้ไขได้อย่างรวดเร็ว ตลอดจนสามารถปรับตัวเข้ากับสังคมได้ทุกระดับ

2.2 ประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา (Experience in Administration of Colleges) ผู้บริหารผ่านการทำงานตามลำดับสายงาน เริ่มทีละขั้นและก้าวหน้าขึ้นตามลำดับสายงาน มองประสบการณ์เป็นการเรียนรู้ทำให้เข้าใจคน เข้าใจงานทั้งระบบ บริหารสถานศึกษาที่มีขนาดแตกต่างกันส่งผลให้ได้เรียนรู้การแก้ปัญหา ตลอดจนช่วงระยะเวลาในการบริหารสถานศึกษาเป็นการซึมซับประสบการณ์เพิ่มขึ้น ทำให้มองเห็นภาพการบริหารงานชัดเจนและนำประสบการณ์ความสำเร็จมาช่วยในการตัดสินใจ

2.3 คุณวุฒิทางการศึกษาตรงตามคุณสมบัติที่กำหนดในกฎหมายทางวิชาชีพ เป็นผู้มีการศึกษาดี มีความพร้อมด้านมาตรฐานความรู้การบริหาร และสามารถนำองค์ความรู้หลักทฤษฎีของนักวิชาการจากการศึกษาไปประยุกต์ใช้ได้

3. การดำรงอยู่ของคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ผลการวิจัยพบว่า

3.1 การกำหนดนโยบาย วิสัยทัศน์ กลยุทธ์ในการบริหารสถานศึกษา เป็นกรอบหรือแนวทางในการควบคุมคุณภาพการบริหารสถานศึกษาของผู้บริหารได้แสดงบทบาทหน้าที่ขับเคลื่อนพัฒนาสถานศึกษาอย่างเป็นระบบบรรลุเป้าหมายตามกำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพ

3.2 ความมั่นคงในการบริหารสถานศึกษา โดยมีเป้าหมายชัดเจน มีความมุ่งมั่นให้ประสบความสำเร็จ มีแนวคิดจะไม่ยอมให้การทำงานล้มเหลว ทำให้การทำงานใหญ่เป็นเรื่องง่าย และพร้อมที่จะพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อขับเคลื่อนสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศตามเป้าหมายอย่างต่อเนื่อง

3.3 ความรักองค์กร เกิดจากการศึกษาความเป็นมาและความสำเร็จขององค์กร ตระหนักในหน้าที่รับผิดชอบและภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งที่ผลักดันให้สถานศึกษาประสบความสำเร็จ มีใจรักการทำงาน เกิดอุดมการณ์ มีความสุขและสนุกกับงานที่ทำ เพราะเชื่อว่าจะต้องหาวิธีการผ่านอุปสรรคไปได้ เป็นการสะสมความสำเร็จทีละน้อย เพื่อรักษาภาพลักษณ์ความเป็นเลิศให้ดำรงความยั่งยืน

4. ผลที่ตามมาจากคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษา ผลการวิจัยพบว่า

4.1 คุณภาพของสถานศึกษา ผู้บริหารพัฒนาสถานศึกษาไปพร้อมกันทุกด้าน ด้วยความมุ่งมั่นภายใต้กระบวนการควบคุมคุณภาพ ทำให้สถานศึกษามีชื่อเสียง สังคมมีความเชื่อมั่นในคุณภาพการบริหารจัดการสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอน ผู้เรียน และผู้สอน ส่งผลให้สถานศึกษามีคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาระดับนานาชาติ ได้รับการยอมรับจากหน่วยงานภายนอก ก้าวสู่สถานศึกษาอาชีวศึกษาที่มีความเป็นเลิศ

4.2 คุณภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษา ผู้บริหารมีการบริหารงานเชิงรุก พัฒนาศักยภาพครูและบุคลากรทางการศึกษาด้วยกระบวนการเสริมแรงที่หลากหลาย เพื่อให้มีความเป็นเลิศในวิชาชีพ ได้รับการยอมรับเป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม มีความก้าวหน้าในวิชาชีพ สร้างความภาคภูมิใจ มีความสุขในการดำเนินชีวิตและเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ผู้ร่วมประกอบวิชาชีพ

อภิปรายผล

จากผลการวิจัย คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศ มีข้อค้นพบที่น่าสนใจนำมาอภิปรายผลได้ว่า

1. คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษา มีความจำเป็นอย่างยิ่งในการนำพาองค์กรไปสู่ความเป็นเลิศ ประกอบด้วย คุณลักษณะภาวะผู้นำทางบุคลิกภาพ และคุณลักษณะภาวะผู้นำทางการบริหาร ทั้งนี้อาจเนื่องจาก กระทรวงศึกษาธิการให้ความสำคัญกับการศึกษาอาชีวศึกษา โดยมีระเบียบว่าด้วยการบริหารสถานศึกษา พ.ศ. 2552 แต่งตั้งให้ผู้อำนวยการวิทยาลัยเป็นผู้บริหารสูงสุดของสถานศึกษา มีหน้าที่และความรับผิดชอบจัดการศึกษา ฝึกอบรม และส่งเสริมการประกอบอาชีพ ตลอดจนบังคับบัญชาบุคลากรในสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษาจึงเป็นหัวใจสำคัญในการบริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพและความเป็นเลิศ บรรลุตามนโยบายของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ผลการศึกษาสอดคล้องกับแนวคิดของ แมกนุสัน (Magnuson, W. G., 1971) ศึกษาคุณลักษณะเฉพาะของผู้บริหารที่ประสบผลสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา พบว่าประกอบด้วย 1) คุณลักษณะด้านวิชาชีพ ได้แก่ มีความรู้ในสาขาวิชาชีพเป็นอย่างดี วางแผนและจัดระเบียบงาน ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี มีความสามารถในการสื่อสาร รับฟังความคิดเห็นและใช้อำนาจหน้าที่ได้อย่างเหมาะสม มอบหมายงานให้ผู้ร่วมงาน ความคิดสร้างสรรค์ และมีความสามารถในการตัดสินใจ 2) คุณลักษณะส่วนตัว ได้แก่ มีความรอบรู้ ยุติธรรม ซื่อสัตย์ ความจงรักภักดี สามารถควบคุมอารมณ์ มีความเป็นกันเอง จริงใจ มีความเสมอต้นเสมอปลาย เอาใจใส่ มีความเมตตาและเอื้ออาทร แต่งกายดี มั่นใจในตัวเอง คล่องแคล่ว และอ่อนน้อมถ่อมตน ทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดของ นานัส (Nanus, B, 1996) ได้กล่าวว่า ผู้นำที่ประสบผลสำเร็จ การสอนงาน (Coaching) เป็นบทบาทหนึ่งของผู้นำที่จะช่วยผู้ปฏิบัติงานให้เข้าใจสามารถปฏิบัติได้อย่าง

ถูกต้องและเป็นแบบอย่างที่ดีในการทำงาน นอกจากนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ ฮิคส์ (Hicks, Herbert G., 1975) กล่าวว่า การทำงานสมาชิกในกลุ่มมักจะมีชีวิตที่ขัดแย้งกันอยู่เสมอในเรื่องต่าง ๆ ผู้นำจึงมีหน้าที่ในการชี้ขาดการทำงานเพื่อแก้ไขความขัดแย้งและยุติปัญหา ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมถวิล ชูทรัพย์ ได้ศึกษาวิจัย เรื่องการพัฒนาเครื่องมือและตัวชี้วัดคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ (สมถวิล ชูทรัพย์, 2550) ผลการวิจัยพบว่า คุณลักษณะของผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ ประกอบด้วยคุณลักษณะดังนี้ 1) มีคุณลักษณะผู้นำทางบุคลิกภาพ ได้แก่ มีความมุ่งมั่นในการทำงานให้สำเร็จ มีความเสียสละ อุทิศตนและเวลาให้กับการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง เห็นอกเห็นใจผู้อื่น มีบุคลิกลักษณะดี แต่งกายสุภาพเรียบร้อย มีการวางตนเหมาะสมกับกาลเทศะ น่าเคารพ เชื่อถือศรัทธา สุขภาพสมบูรณ์แข็งแรง ควบคุมอารมณ์ตนเอง มีความอดทนอดกลั้นต่อภาวะกดดัน 2) คุณลักษณะด้านภาวะผู้นำด้านวิชาชีพ ได้แก่ แสวงหาความรู้และพัฒนาความรู้อยู่เสมอ การเรียนรู้ตลอดชีวิต มีมาตรฐานสูงและปฏิบัติได้จริง มีการวางแผน การทำงาน มีแรงบันดาลใจ มีความสามารถในการทำงานประสานงานร่วมกับผู้อื่นและชุมชน เป็นผู้นำด้านศาสนา วัฒนธรรม และจริยธรรม นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ อรวดี ไชยเสนา สรุปคุณลักษณะผู้บริหาร พบว่า เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์สามารถมองเห็นภาพในอนาคต แก้ไขปัญหาได้เป็นอย่างดี สามารถกำหนดกลยุทธ์การบริหารได้ถูกต้องเหมาะสมกับสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เปลี่ยนแปลงได้ (อรวดี ไชยเสนา, 2557) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนวัฒน์ สายนภา ได้กล่าวถึง คุณลักษณะที่จำเป็นของผู้บริหารมืออาชีพจะต้องมีจรรยาบรรณ จริยธรรม (Ethics) และคุณธรรม สำหรับเป็นกรอบแนวคิดในทางปฏิบัติให้ถูกต้องตามทำนองคลองธรรมเพื่อสร้างความศรัทธาให้กับสังคม (ธนวัฒน์ สายนภา, 2559)

2. เงื่อนไขการเกิดคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศ เกิดจากภูมิหลังส่วนบุคคล ประสบการณ์ในการบริหารสถานศึกษา และการมีวุฒิการศึกษาทางการบริหาร ทั้งนี้อาจเป็นเพราะ ความสำเร็จในการบริหารสถานศึกษาขึ้นอยู่กับคุณลักษณะผู้บริหารทั้งที่มีมาแต่กำเนิด ครอบครัวยุติธรรม รวมถึงการศึกษา หล่อหลอมและเสริมสร้างคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาให้มีความโดดเด่น ทำให้เข้าใจงานทั้งระบบ สามารถวางแผนและตัดสินใจให้การปฏิบัติงานสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี สอดคล้องกับแนวคิดของ แบส (Bass, B.M., 1990) กล่าวถึง คุณลักษณะของผู้นำที่ดี จะมีคุณลักษณะด้านภูมิหลังทางสังคมที่ดีประกอบด้วย การศึกษา สถานภาพทางสังคม และการเปลี่ยนแปลงสถานภาพทางสังคมที่สูง จะไปสู่ตำแหน่งผู้นำระดับสูงได้มากกว่า รวมทั้งผู้มีการศึกษาดีจะมีโอกาสเข้าสู่ตำแหน่งผู้นำที่ดีกว่า นอกจากนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ ฮัทชินส์ (Hutchins, R., 1998) ได้ทำการศึกษาลักษณะของผู้นำ พบว่า พฤติกรรมการเป็นผู้นำของผู้บริหารที่อาวุโสมีประสบการณ์การทำงานมาก จะมีความเป็นผู้นำและตัดสินใจได้ดี

3. การดำรงอยู่ของคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศ สืบเนื่องจากผู้บริหารมีนโยบายการบริหารชัดเจน มีความมั่นคงในการบริหารสถานศึกษา และความรักองค์กร ทั้งนี้อาจเนื่องจากคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษามีความเป็นเอกลักษณ์ และสังคมมีความคาดหวังในผลสัมฤทธิ์ การบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารจึงมีความมุ่งมั่นพัฒนาสถานศึกษาตามนโยบาย ภายใต้กรอบการควบคุมคุณภาพการบริหาร โดยนำความรักความศรัทธาในองค์กรเป็นพลังผลักดันคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาให้ดำรงความเป็นเลิศอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของ ทิวต์ล ศรีดำรงค์ ที่ได้ศึกษาการบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ การศึกษาทฤษฎีฐานราก พบว่า ผู้บริหารทุ่มเทพัฒนาสถานศึกษาให้มีคุณภาพบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนด และสามารถดำรงคุณภาพของโรงเรียน ประกอบด้วย ความชัดเจนในการปฏิบัติงานตามนโยบาย เข้าใจเป้าหมายของหน่วยงาน และความผูกพันกับโรงเรียน (ทิวต์ล ศรีดำรงค์, 2556)

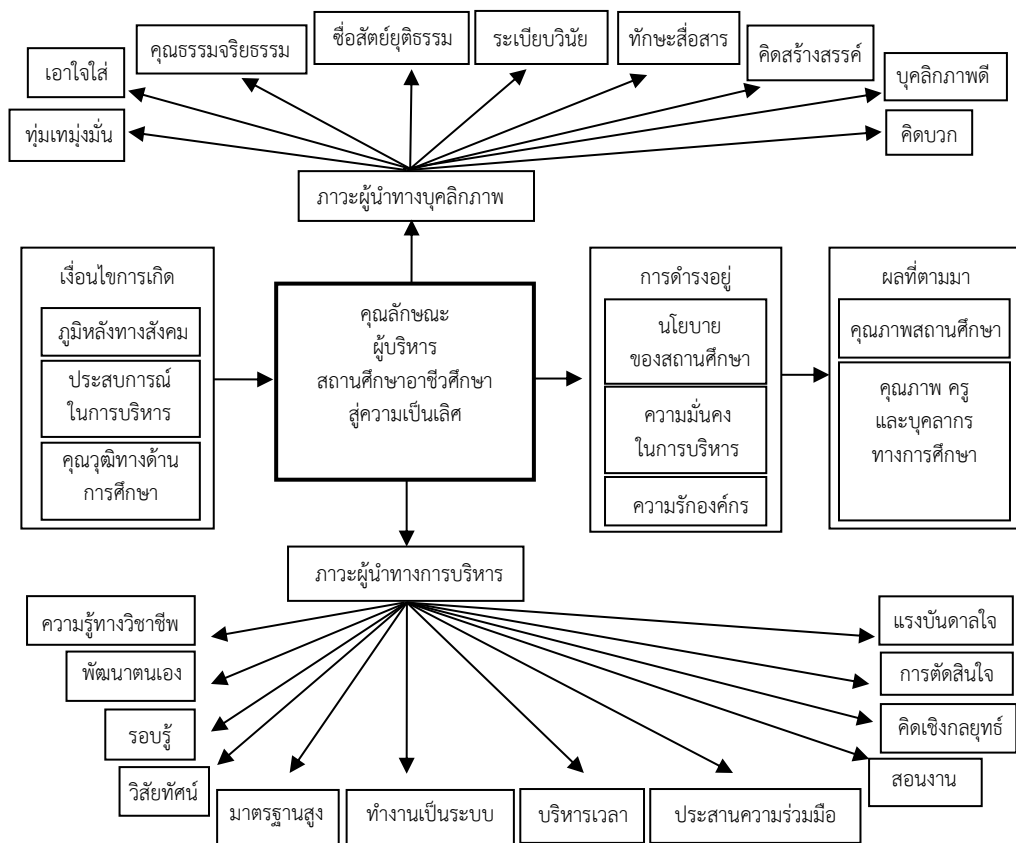
4. ผลที่ตามมาจากคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ด้วยความมุ่งมั่นจึงส่งผลในด้านคุณภาพของสถานศึกษา และคุณภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษามีความเป็นเลิศ ผลการบริหารจัดการสถานศึกษาด้วยหัวใจที่มุ่งมั่น ทำให้สังคมเกิดความเชื่อมั่น ไว้วางใจและได้รับการยอมรับในการก้าวสู่ความเป็นเลิศในการบริหารสถานศึกษา สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุนิสา วิทยานุภรณ์ พบว่า ผลที่ตามมาจากคุณลักษณะของภาวะผู้นำองค์กร ในการจัดการศึกษาสู่ความเป็นเลิศในโรงเรียนเอกชน ได้แก่ โรงเรียนมีชื่อเสียง มีผลงานเป็นที่ยอมรับของชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ผู้เรียนมีความเป็นเลิศด้านวิชาการ ครูและบุคลากรมีความก้าวหน้าทางด้านวิชาชีพ มีผลงานเป็นที่ยอมรับทั้งจากภายในและภายนอก ผู้ปกครองและชุมชนมีความพึงพอใจต่อการจัดการศึกษาของสถานศึกษา (สุนิสา วิทยานุภรณ์, 2552)

องค์ความรู้ใหม่

ผลการวิจัยข้อสรุปเชิงทฤษฎีฐานรากคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ดังกล่าว สะท้อนให้เห็นถึงคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษา ซึ่งประกอบด้วยภาวะผู้นำทางบุคลิกภาพและภาวะผู้นำทางการบริหาร การค้นหาเพื่อรู้จักตนเองทำให้ปรับปรุงจุดอ่อนและนำจุดเด่นมาพัฒนาให้โดดเด่น วางแผนในการดำเนินงานเพื่อขึ้นองค์กรไปสู่ความสำเร็จ ตลอดจนภูมิหลังทางสังคม ประสบการณ์ในการบริหาร และความรู้ทางวิชาชีพ จะเป็นพลังขับเคลื่อนผลักดันคุณลักษณะผู้บริหารให้มีความพร้อมส่งผลสัมฤทธิ์ในการบริหารสถานศึกษา ซึ่งคุณลักษณะเหล่านี้ดำรงอยู่ได้เพราะ ผู้บริหารดำเนินงานตามนโยบายของสถานศึกษา มีความแน่วแน่มั่นคงไม่ย่อท้อ ด้วยหัวใจที่มีความรักในองค์กร ส่งผลต่อคุณภาพของสถานศึกษา คุณภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษามีความเป็นเลิศ ข้อสรุปเชิงทฤษฎีฐานรากจึงเป็นการสร้างองค์ความรู้ใหม่ทางวิชาการและวิชาชีพ ถึงแม้จะไม่ได้เป็นตัว

ทฤษฎีที่ยิ่งใหญ่ แต่ก็ยังเป็นองค์ความรู้ที่แสดงถึงศาสตร์และศิลป์ ซึ่งคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาอาจเพิ่มหรือลดได้ ขึ้นอยู่กับสถานการณ์และความเหมาะสมอย่างไรก็ตาม องค์ความรู้ที่ได้รับนับว่าเป็นประโยชน์และมีคุณค่าต่อการบริหารสถานศึกษา ข้อสรุปเชิงทฤษฎีฐานรากคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศ จึงมีความเหมาะสมโดยตั้งอยู่บนพื้นฐานความเป็นจริงทางวัฒนธรรมสอดคล้องกับบริบทและสังคมไทย ดังนี้

ภาพที่ 1 คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศ

สรุป/ข้อเสนอแนะ

ผลการวิจัยครั้งนี้เป็นข้อมูลในการสะท้อนกลับ (Reflection) ของผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษา ได้ทบทวนบทบาทคุณลักษณะของตนเอง เพื่อเสริมสร้างจุดเด่นขจัดจุดด้อย และพัฒนาเป็นไปอย่างถูกต้องทิศทาง แสดงให้เห็นความสำคัญคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษา ซึ่งผู้ที่มีความมุ่งหวังก้าวเข้าสู่ตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษาในอนาคต สามารถนำ

ผลการวิจัยนี้ไปศึกษา วางแผนพัฒนาคุณลักษณะภาวะผู้นำให้มีความพร้อมในการบริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพ พัฒนาและยกระดับสถานศึกษาอาชีวศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ผู้ที่เกี่ยวข้องและรับผิดชอบในการพัฒนาสมรรถนะผู้บริหาร ควรนำผลการวิจัยเป็นแนวทางศึกษาสำหรับจัดทำหลักสูตรพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษา เป็นการเพิ่มศักยภาพและความพร้อมในการยกระดับคุณภาพผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษา ซึ่งหลักสูตรนี้เป็นการดำเนินการเพื่อตอบสนองภารกิจและนโยบายการขับเคลื่อนการผลิตและพัฒนากำลังคนอาชีวศึกษาสู่สากลของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ด้านการเพิ่มประสิทธิภาพบริหารจัดการ

ข้อเสนอแนะ การศึกษาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาดังกล่าว ยังขาดวิธีการประเมินผลและวิเคราะห์ผลอย่างชัดเจน ทำให้ยังไม่ทราบผลลัพธ์ว่าคุณลักษณะผู้นำมีผลต่อการสร้างประสิทธิผล (Productivity) และเพิ่มศักยภาพ (Competency) อย่างไร รวมถึงผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษามีความตระหนักต่อคุณลักษณะภาวะผู้นำในการปฏิบัติหน้าที่มากน้อยเพียงใด จึงควรมีการศึกษาเพื่อสร้างเครื่องมือในการวัดและประเมินผลให้ชัดเจนและต่อเนื่อง ผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาควรมีบทบาทสำคัญในการขับเคลื่อนองค์กรให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งสังคมคาดหวังผลสำเร็จในการบริหารสถานศึกษา จากเหตุผลดังกล่าวนี้ จึงควรมีการศึกษารูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาอาชีวศึกษาแต่ละด้าน เพื่อผู้บริหารได้พัฒนาคุณลักษณะตนเองในการบริหารสถานศึกษา ซึ่งจะส่งผลให้ครูและบุคลากรทางการศึกษามีความเป็นเลิศ นักเรียนนักศึกษาามีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนตลอดจนสถานศึกษามีชื่อเสียงและได้รับการยอมรับเป็นสถานศึกษาที่มีการจัดการศึกษามีคุณภาพเป็นเลิศสอดคล้องกับการประกันคุณภาพสถานศึกษา

เอกสารอ้างอิง

- จอมพงศ์ มงคลวนิช. (2554). การบริหารองค์การและบุคลากรทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร: สถาบันเทคโนโลยีสยาม.
- ทิวต์ล ศรีดำรงค์. (2556). การบริหารสถานศึกษาสู่การเป็นโรงเรียนคุณภาพ : การศึกษาทฤษฎีฐานราก. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- ธนวัฒน์ สายนภา. (2559). การศึกษาคุณลักษณะผู้บริหารมืออาชีพของโรงเรียนในอำเภอป่าไร่สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาศรีสะเกษ. ใน วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- สมถวิล ชูทรัพย์. (2550). การพัฒนาเครื่องมือและตัวบ่งชี้คุณลักษณะผู้บริหารสถานศึกษาที่มีประสิทธิภาพ. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยศิลปากร.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2559). การศึกษาความต้องการกำลังคนเพื่อวางแผนการผลิตและพัฒนาากำลังคนของประเทศ. กรุงเทพมหานคร: สกศ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ. (2561). รายงานการศึกษาไทย พ.ศ. 2561. กรุงเทพมหานคร: พริกหวานกราฟฟิค จำกัด.
- สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ. (2559). มาตรฐานการประเมินและรับรองคุณภาพสถานศึกษาด้านการอาชีวศึกษาระดับภาคพื้นเอเชียแปซิฟิก. กรุงเทพมหานคร: สำนักมาตรฐานการอาชีวศึกษาและวิชาชีพ.
- สุนิสา วิทยานุกรณ์. (2552). การพัฒนารูปแบบการจัดการศึกษาสู่ความเป็นเลิศในโรงเรียนเอกชน. ใน ดุษฎีนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- อรรวดี ไชยเสนา. (2557). ความสัมพันธ์ระหว่างคุณลักษณะของผู้บริหารมืออาชีพกับคุณภาพงานวิชาการ ตามความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาหนองคาย เขต 1. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- AHSC. (1985). The American Heritage Dictionary (2nd ed.). Boston: Houghton Mifflin.
- Bartol, K.M. & Martin, D.C. (1998). Management (3rd ed.). New York: McGraw Hill.
- Bass, B.M. (1990). Bass & Stogdill's handbook of leadership: Theory, research, and managerial applications (3rd ed.). New York: Simon and Schuster.
- Edward, H. (1988). The right to be human : A biography of Abraham Maslow. New York: St. Martin's Press.
- Hicks, Herbert G. (1975). Organizations: theory and behavior. New York: McGraw-Hill.
- Hutchins, R. (1998). Leadership Trains As Revealed By Leadership Valuer. Illinois: Northern Illinois University.
- Magnuson, W. G. (1971). The Characteristics of Successful School Business Managers Doctoral Dissertation. California: Los Angeles.
- Miles, M. (1987). Lasting School Improvement: Exploring the Process of Institutionalization. Paris: Organization for Economic Co-Operation and Development.
- Nanus, B. (1996). Visionary Leadership. San Francisco: Jossey-Bass.

- Northouse, P. G. (2012). *Leadership: Theory and practice* (6th ed.). Los Angeles: SAGE Publications, Inc.
- Samson, D. , & Challis, D. (2002). Patterns of business excellence. *Measuring Business Excellence*, 6(2), 15-21.
- Stake, R. E. (1995). *The art of case study research*. Thousand Oaks: Sage Publications.
- Strauss, A. L. & Corbin, J. M. (1998). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory* (2nd ed.). Thousand Oaks: Sage Publications.
- Waddell, D. M. , et al. (2011). *Organisational Change: Development & Transformation* (4th ed.). South Melbourne Victoria Australia: Cengage Learning.
- Yukl, G.A. (2001). *Leadership in Organization* (5th ed.). Englewood Cliffs: Prentice-Hall.